

Prvi koraki.

Dr. Jos. Lovrenčič.

Spomini. Posvečeni »Vrtcu« ob petdesetletnici.

(Konec.)

II. V mestu.

Do tretjem letu dopoldanske šole sem šel v mesto. Dolga je bila pot skozi Čedad na Kormin v Gorico in težko slovo od matere, ko me je pustila v zavodu. Pa pričel je pouk, in knjiga mi je pregnala vso žalost. Kar mi je ostalo časa pri učenju, sem ga porabil v to, da sem bral ali — pisal. In napisal sem dokaj »Venčkov pesmi«. Prve »pesmi« iz pripravnice za srednje šole se še sedaj spominjam. Latinske šole so se mi zdele častitljive že od doma, ko sem slišal praviti o njih; še bolj pa, ko sem jim bil blizu in sem se čudil in čakal, da začnem tudi jaz z latinščino. »Pesem« o teh se je glasila takole:

V latinske šole hoditi,
to vam mora kaj biti!
Tako kmetje pravijo
in nič se ne motijo.

Poglejte si no,
kaj to vam še bo!
Gospod bo kdaj postal
in bo debele bukve bral!

Ob meni so se ondaj nalezli »pesniške« bolezni še trije tovariši, ki so pa kmalu ozdraveli, zlasti, ker jim je prefekt pomagal z izdatnim zdravilom. Tudi mene so hoteli vzgojitelji prvo leto že in pozneje še večkrat ozdraviti te bolezni; zdravila-kazni sem požrl, ozdraveti pa le nisem mogel!...

In tako je šlo hkonci prvo leto v mestu in je šlo drugo: prvo latinsko. Prebral sem ondaj vse, kar so mi dali, a le premalo mi je bilo. Kako rad bi bil imel najnovejše knjige! Vem za radost, ko sem poslušal Sardenkove »Marjetice«, ki nam jih je bral prefekt. Tretje leto — v drugi latinski šoli — sem si pa že pomagal sam. Pet kron sem si prihranil in jih poslal upravnistvu »Vrtca« s prošnjo, naj mi pošiljajo list na gimnazijo. V zavod si ga namreč nisem upal naročiti... »Vrtec« in »Angelček« sta mi potem redno hodila, in veliko veselje sem imel ž njima. Tudi v slovenskih nalogah se je to poznalo.

III. »Vrtčev« sotrudnik.

Spomladi leta 1904. mi je prišlo na misel, da bi poslal nekaj svojih pesmi »Vrtčevemu« uredniku. Izbiral sem in izbiral in izbrane lepo prepisal. In še pisemce sem pridél na gospoda urednika. Kako bi se

podpisal pod pesmi? Videl sem v »Vrtcu« in »Angelčku«, da njegovi pesniki povečini nimajo pravih imen. Zakaj — tega nisem vedel. Nisem namreč vedel, da pišejo v »Vrtec« večinoma študentje, ki pa ne smejo radi šolskih predpisov s pravimi imeni na dan. Ugibal sem potem in ugibal. Slišal sem, da pomeni Jožef »Rastislav«, a se mi to ime ni zdelo posebno. Premišljal sem potem dalje in dobil ime: Rajko Rajev. Poslal sem nato pesmi v Ljubljano in čakal nestrpno, kaj bo ...

Velikonočne počitnice so prišle, in bil sem prve dni aprila že doma. Radovednost mi ni dala miru. Šel sem k učitelju in ga prosil, naj mi posodi zadnjo številko »Vrtca«, če je že prišla. Posodil mi jo je, in pred njim sem jo listal. Obstal sem ob »Pomladnih pesmih«, ki jih je bilo dve, tri strani. Kar naenkrat — zavriskal bi bil! — berem: Rajko Rajev. Pa povem učitelju: Moja pesem! Učitelj se začudi in me pohvali. Odhitel sem potem z »Vrtcem« domov in bral in spet bral. Pa čudno se mi je zdelo: pesem je bila vsa nekam taka, da nisem vedel kam ž njo. Še spominjati se nisem mogel, da bi jo bil jaz zložil. In začel sem dvomiti: »Mogoče je pa kdo drugi poslal to pesem, in mu je istočasno padlo isto ime v glavo?« (Jaz se tega imena nisem spominjal od prej kje; poznejša leta sem ga pa še enkrat, dvakrat bral v »Vrtcu« in še danes ne vem, kako bi si to razložil. Ali je gospod urednik moje pesmi čisto popravil in priredil tako, da jih nisem spoznal več, in jim je dal moj podpis; ali pa se je tiste dni pojavil še kdo, ki je imel z istim imenom več sreče?)

Vrnil sem se potem v mesto, a prva nezgoda mi ni dala miru. Napisal sem nove pesmi in iskal novega imena. Z »Rajkom Rajevim« nisem hotel imeti več zveze. Vrnil sem se k »Rastislavu« in ga zmanjšal v »Rastko«. Pa se mi je zdelo, da je samo ime prekratko. »Rastko Krejski« mi je bilo všeč, pa sem bil previden, ker sem se bal, da bi me znabiti izsledili. Vse kraje našega kota sem potem poizkušal, in Staroselo mi je res dalo zadovoljiv pridevnik. Podpisal sem se: »Rastko Staroselski«.

Prišel je maj. Nič težje nisem čakal »Vrtca« kot prejšnji mesec. Ko sem prišel drugega maja pet minut pred osmo uro v šolo, sem videl, da je v moji klopi velika gnječa. Toliko, da so mi dali malo prostora, pregledovali so namreč »Vrtec« in »Angelček«. Vzel sem ga seveda takoj in ga začel pregledovati s svetim strahom in upom. In kakor sem bil tih in zaprt in nisem nikomur črhnil, da sem poslal prejšnji mesec svoje pesmi v Ljubljano, sem se ondaj vendarle, prevzet od velikega veselja, ko sem bral predpredzadnjo stran, lahkomišljeno izdal:

»To je pa moja pesem!«

Veliko začudenje! Vsi so hoteli brati mojo pesem, a »Vrtca« nisem dal iz rok. »Kaj me žene v gaj?« je bila moja prva natisnjena pesem, in še danes sem vesel: posvečena je bila Kraljici majnika! ... Na zadnji strani je bila pa še štirivrstična kitica, vzdih po — izgubljeni mladosti!! V rokopisu je bila pesem pač daljša, a jo je gospod urednik

skrajšal. Prav je imel! Meni in še mnogim drugim bi moral vreči take in podobne vzdihne za izgubljeno mladostjo — v koš!

Šolske ure so mi bile tisto dopoldne kakor večnost. »Vrtec« bi bil imel rad neprestano v rokah, da bi gledal in spet in spet bral svoji dve pesmi. Kakor v sanjah začarano se mi je zdelo vse in neverjetno. Takega veselja in zadovoljstva nisem pozneje pač nikdar več užil.

* * *

Te spomine sem vam napisal, mladi prijatelji okoli »Vrtca«, ker upam, da vzbudijo v vas še večje veselje do knjige in opogumijo na pisateljevanje mogoče tega in onega, ki mu dobro teče pero. Koliko pesnikov in pisateljev je vzgojil ravno »Vrtec« v svojih petdesetih letih! In še petdeset let in še več misli živeti in učiti in razveseljevati slovensko mladino.

Leta gredo in s seboj jemljejo, kar je starega. Treba bo novih moči, novih delavcev, ki bodo kopali in negovali grede v »Vrtcu«. Učite se pridno, nasledniki naši, in pripravljajte se že sedaj, ker tudi na vas pride vrsta, da se postavite!

Pri osah.

Tone Tonejevič.

Ara gre na deset. Pastirji so prignali domov, in Mikličev Tonček je odšel že z motiko na rami pobijati trde kepe po njivi. Tudi Burnikov Francek je poiskal malice, pa poletel k domačim na polje. Kar se priplazita za njim od druge strani izza vogla Srakarjev Martin in Lužarjev Jaka, največja poredneža v vasi, in mu svetujeta, naj ostane doma, saj je polje daleč, in kar on naredi, itak ni nič vredno.

»Francek! Jaz pa vem [za osel« mu zašepeče zapeljivo Martin, cvet potepinov.

»Pojdimo jih dražit! Še nobenih nismo pokončali letos! Kje pa so?« dé Lužarjev,

»Jaz pa vem še za sršene! Toda danes so mi oče ukazali, naj pridem za njimi na njivo, da jim vodim vole. Zato ne morem z vama,« reče odločno Francek.

»Jej, še dve uri je do južine! Kaj boš pa naredil v tem času? Še vinarja ne bo vredno. In na njivi imaš brata Jožka! Naj pa on vodi, saj ima bolj čas kot ti. Ti si se že s kravami ubijal, on pa nič. Razentega je on že na njivi, ti boš moral pa šele tja. Radi tebe pa tudi njiva ne bo ostala nerazorana.«